Astruchs jorns, vius plahers, nits falagueras
han leixat en mon cor son babós rastre
com lo cargol per tot hont passa 'l deixa.
M' ha caldejat lo sol de la impuresa;
m' ha refredit la fe, lo gel del dupte;
per ço huy cerco perlejant rosada
que mon sprit á nova calma torne
'l tebi alé que lo meu cor rebife.

Jo no dech esperar á que desnúa
m' ánima sía de sa carnal vesta;
la nau, socors ans d' englutirse crida,
lo sol ponent, ans de colgars' llumena.
Veig lo llindar boyrós de la posada
hont lo farcell de sas miserias l' arma
ne deu leixar, é, com aprop lo guardo,
veyent lo temps decreixe, creix m' angunia.

He perseguit los goig com las colomas
l' afamat esparver quan las ovira.
Al cel, febrós d' ergull é de superbia,
he motejat, y ¡oh trist!, sobre ma testa
ha caygut altra volta la blasfemia
somovent mon albir que ferm se creya.
Del meu arrunament ja 'ls cruixits sento.
Pensavam sé' un gegant, com nin tremolo.

¿Valent remors pera lo cel atenye'?
En un mar d' ells lo meu trist cor hi neda.
¿Hi val la fe? ja nova fe m' abilla.
¡Perdó Senyor! é si de nou m' allunyo,
haja per cert trobar ta orella sorda.
Confés ne só d' haver estat colpable:
los ulls del cos m' han allunyat ta gloria,
que me l' atansen fés los ulls de l' ánima.

1868

LO BROT DE MURTRA

—¿Fa que á la llar un ja de gust s' hi arrima?—
diu un baylet boy assentantse alegre
dessobre 'l jas hont grans tions flamejan.
—Oy, que si! des l' ascó responli un jayo.
Lo vert dels boschs ja pren un tint tot negre
y 'ls oronels ja 'ns han deixat fa dias.

—Jo encara ahí vaig véuren' un! observa
la mossa, tot fent farro.—Un, res implica
li respon una guarda que s' escalfa,
un no fa estiu.—Mes si del fret ells fugen
tant lo sent un com mil—ab to de burla
respon al guarda l' aixerida mossa.

—¿Y qué sabs tú? replica aquest. Tal volta
algun quefer ha endarrerit sa martxa.
Veus? Tú també avuy lo sopá atrassas
y es per quelcom que t' ha privat de ferlo.
—Qué voleu dir?—Que lo eugasser no cuyna;
mes, escoltantlo, de cuyná' á tú 't priva.

—Uix!, fa la jove, l' eugasser! Si encara
es á n' allí qu' está abeurant las eugas.
—Mes tu per abeurarthi no t' hi estavas,
tot espolsant de son mantell la cendra
que li ha tirat un espetech, la guarda
diu sonsejant.—Ah! ja!, li respon ella.—

Y al mateix temps se sent la veu mig ronca
d' un dels pastors que ab pas seguit arriba.
—Barallas? Vaja, Bel, per qué t' enfadas?
—Es l' Anton que no viu si no mossega.
—Veniu, Andal, deixéula está y senyéuvos.
Jo mossegar? Si ni una dent me queda.—

Diu l' Anton y lloch fa á ne 'l que á la cuyna
entra rihent. Grassó, baixet d' alsaria
ulls xichs y vius y blanca cabellera
te 'l pastó Andal, gran contador d' historias
de bonichs contes y rondallas vellas.
Lo bon humor ni un sol instant lo deixa.

Séuse á la fí y al vol dona una ullada.
—Sembla que 'l foch nos haja donat cita,
diu y acostant ben bé 'ls peus á la flama,
afegeix: Peus calents, fret del cos fora.
Vaja! qué 's diu? No n' ha passat alguna?
Del fret no 'n parlo que ja sé que pica.—

Y, tirant lo seu cos cap endarrera,
del ample ascon á l' espatller s' arramba,
com esperant que la conversa s' armi.
Tots los demés sense resposta 'l deixan,
com si 'ls dolgués fins lo fer moure 'ls llabis,
tant es lo pler que la escalfó' 'ls hi dona.

Al resplandor del flam sos caps rogejan
respirant vida y cada cop que bruela
lo vent á fora y sa ramor devalla
pel negre trau de l' ampla xemeneya,
en tots los rostres un mitj riure apunta
com volent dir: «¡Si m' escaygués á serhi!»

Vuyt ben comptats son los que fan companya:
una guarda, un baylet, l' Andal, un jayo,
dos servidors, un escudé y la mossa
que para taula tot boy fent conversa
y es molt sovint la que motiva alegres,
cohents paraulas que gatzara aixecan.

Mes aquell vespre com si Andal tot llabi
hagués clogut ab sa final pregunta,
tothom quiet, sens badar boca 's queda.
No es lo pastor home per fer d' estátua.
Ni 'n sab, ni ho vol. Al reparar que 's calla.
—Bah!, diu de cop, ningú de res m' innova?

Donchs jo que porto la samarra plena
de cosas vellas y novellas cosas,
una 'n diré que 'us deixará de pedra —
Tots allavoras ab afany se 'l miran.
—Ah!, fa l' Andal, l' esqué á la pesca crida
¿A qué va que ningú sab lo qué passa!

—¿Qué passa? tots á la vegada exclaman.
—Ja ho he dit, en trayent esquer, pesquera.
Donchs fa dos dias que á la Nou se troba
¿may diríau quí? L' Os,—Y al dir aixó 's para
l' Andal, guaytant als del seu vol com reben
esta, per ell, extraordinaria nova.

—Deu tindre por dels de Bagá y s' esquitlla,
fa la guarda, al sentirho sense móures.
—No has encertat, lo pastó' exclama. A veure
qui endevina 'l perque ha mudat la fura
de cau?—Y, aquí pausadament fa 'l jayo.
—Perque ha pelat hont era —També t' erras,

Respon l' Andal, content de que no hi caygan
per fer més cop quan, ell, la causa expliqui.
Dels servidors, l' un, son paré' aventura
llavors ab aquets mots:—Deu parar trampa
á algun vehí d' aquells entorns.—Tú, cremas,—
l' Andal, mirántsel bé, fa de resposta;

—Mes per qué, digas, servirá la trampa?
—Aixó no 'u sé.—Jo sí: pel Cap-de-ferro.
—Mal ho té l' Os, si al Cap-de-ferro busca.
Es ós du de pelar y prou perilla
que' escaixalat, si s' hi baralla 'n surti,
convençut del que diu murmura 'l guarda.

—No 'u sé!, fa 'l jay. Mira que l' Os per are
may ha trobat qui li reblés las urpas.
—Donchs potsé' 'l trobará en lo Cap-de-ferro.
—Ja es prou valent lo de las calsas verdas;
mes qué vols que t' hi diga... es tan ferm l' altre!
replica 'l jay tot fent anar la testa.

—Re hi vol dir, fa l' Anton: may en sa vida
podrá fer l' Os lo qu' ell va fé'. Alló es forsa!
Era una nit y en la fogayna estavan
los seus com naltres ara hi som. Tenía,
y encara 'l té, en sa gavella un home
com un Sant Pau, eran sos nirvis cordas.

Simó se diu. Ningú li planta cara
fora 'l Farell, que aquell si que se 'n burla...
—Oh, 'l Farell! al plegat tots los qu' escoltan
al guarda, fan d' admiració dant mostra.
—Mes uo 'us cregau. segueix l' Anton, que siga
gayre més fort que l' home de qui 'us parlo.

Ara, bé. aquella nit, Simó, qu' estava
un xich burleta. de son amo 's reya
perque sempre tapat lo seu cap duya
y fins, entre' ells, esbojarrat del riure,
vantarse va de qui si s' hi oposava
ab una má virolejá' 'l faría.

Acabá 'l mot y compareixe 'l mestre,
tot va ser hú. Tots al plegat s' alsaren
y, Simó, avergonyit baixá la testa,
Cap-de-ferro llavors sens dir paraula
pren d' un recó, hont arrambada hi era,
una barra de ferro y «Simó» crida.

Aquest hi va. Agafa aquesta barra
per cada cap y tórcela. «La vista
clava en Simó en lo seu amo y diuli:
Jo só en Simó; mes no Sansó, per ferho »
Llavoras son capdil la barra agafa
y, ab un esfors no més, torta la deixa.

Y aprés á terra rebatentla, ajunta:
«¿Qu' es lo que més m' ha de costá', enguerxirla
ó alsarte y séuret com ho faig?» Y al dirho
ab una má á plom enlayre l' alsa
y al demunt del ascó segut lo posa,
deixant á tots d' admiració sorpresos.

Simó va quedá mort; més d' aquell dia
dura l' amor que té per qui 'l capdella.
—Mes si 's topan los dos, l' Andal murmura,
no crech per ço que 'l Cap-de-ferro guanyi.
—Vaya si guanyará!—fa de resposta
desde 'l fons de la cuyna una veu prima.

Tots lo cap tomban per saber qui parla
y á un pelegrí, que 'ls apar jove encare,
veuhen entrar.—Molt santa nit disfrutin
tots los que aquí y en lo castell se troban—
diu avansant lo pelegrí ab pas manso
y en un recó vorer del foch s' assenta.

Es lo pastor qui l' escomet.—Sant home
¿com sent tant tart per eixos llochs feu vía?
—Jo 'us diré. No hi so d' atzar. Trobávam'
á La Pobla eix matí y enrecordantme
d' una cansó, que jo conech, molt vella,
de pujá' á Nuch me 'n son vingudas ganas.

—Una cansó?—fa 'l jay.—Sí Y es molt bonica
—¿Y las cansons á fer camí convidan?
pregunta Andal.—A mi m' hi ha empés aquesta.
Mes jo 'us diré com ha sigut. Parla ella
de la murtra de Nuch. Jo l' he cantada,
al vall y han dit qu' á Nuch murtra no 's cria.

Jo tinch fé en las cansons. Totas son certas.
«Ella ho diu? Murtra hi ha.» He fet de resposta
«Carts potser sí; murtra, hi será duhéntlahi.»
Jo tinch fé en las cansons. Ellas no enganyan.
«Murtra, diu la cansó? Hi ha d' haver murtra.»
Y aquí he pujat. Se m' ha fet tart buscantla.

M' he ensopegat ab est castell y gracias
á la bondat del castellá, tinch are
xapluch, llar y sopar. ¡Que deu li pagui!
—Més val aixó que murtra, fa la mossa
donant al farro, que ja bull, seguidas
remenadas perque no s' agromolle.

—No n' he trobat, es cert; mes perço penso
no sé' á la vall sens que un brotet no 'n culli.
—Si es que 'n trobeu, guardéumen una fulla,
diu mitj rihent, al pelegrí, la mossa.
—Per l' eugasser?, pregunta Anton.—Pel diable!
contesta en sech la despitada jova,

Que sou pesat!—Válgans la creu! senyantse
fa 'l pelegrí, no 't guardaré la fulla.
¿Ja saps qu' has dit? ¿Y gosarias darli?
—Si aquest Anton me fa sortir de mare!
sempre nyinch! nyich! Y un dia...—Ala! Beleta
pau y quietut,—l' Andal secament mana.

Y 'l jay llavors al pelegrí li prega,
per esbargir del mal humor las boyras
que al voltant de la llar naixensa prenen,
que ja que sab una cansó bonica
y vella, en be de tots cantarla vulla.
—Ma veu es aspra, aquest respon, y escassa.

Mes ja qu' aqui aculliment se 'm dona
just es que jo en darvos grat m' esforçi.
No la sé tota: 'us cantaré 'l que 'n sapia.
Se m' ha oblidat un xich. La trista vida
que faig al mon, me pren forsa y memoria.—
Y, ab lo bordó duhent lo compás, comensa.

«Era un cavaller
d' amor se moría.
No 'l volen per fill
á casa s' amiga.
Ella prou li diu:
«Amor ab mi fía.

«Si no 'm caso ab tú,
«moriré fadrina.»
Pel mal del amor
es gran medicina
la murtra de Nuch:
de mort torna á vida.

Plora 'l cavaller
de nit y de dia.
No troba sossech
al ansia que 'l migra.
Del remey qu' ell sab
qui 'l té es qui 'l ne priva.
«Malhaja aquest mon,
«que tals pares cria.»
Pel mal del amor
es gran medicina
la murtra de Nuch:
de mort torna á vida.

A dintre 'l castell
tothom se 'n planyía.
Un pastor qu' ho sab
al castell arriba.
«Jo 'n sé un bon remey
«per la malaltía
«Un' herba conech
«que 'n cura en pochs dias.
«*Pel mal del amor*
«*es gran medicina*
«*la murtra de Nuch:*
«*de mort torna á vida.*

«Cullida de fresch,
«set cops ben cullida,
«qui 'n beu sols un glop
«recobra á s' aymía.»
«—Anéusen á Nuch,
«servents desseguida,
«qui me 'n porti un brot

«tindrá banch á missa.»
Pel mal del amor
es gran medicina
la murtra de Nuch:
de mort torna á vida.

Ja surten del clos
tretze que 'n tenia.
Travessan la vall.
A Nuch ja s' enfilan.
L' herba del amor
buscan nit y dia
per boscos y prats,
erms y rodalias.
Pel mal del amor

Y al sé á n' aqui detura 'l cant y 's queda
com si rumiés, mentres ab ansia 'ls altres
la fí de la cansó callats esperan.
—Ves si es estrany!, diu lo romeu al últim,
ni un borrall més de la cansó 'm recorda.
Lo tros que manca, sovintet l' oblido.—

—Si que 'm sab greu! fa condolgut lo jayo.
Plaviam molt y ab bona fé dech dirvos
que 'm dol encara més. perque sabentne
á centas com ne sé, la cansó aquesta
nova del tot era per mi. En ma vida
l' he sentida cantar. ¿D' hont l' haveu treta?—

Lo pelegrí ab posat totxo abaixa
lo cap y ab lo bordó com qui ho fa d' esma,
esbarria 'l caliu mentres contesta:
—Ja fa molt temps que l' aprenguí. A Malpas
la cantava una vella. Vaig sentirli
y á la memoria 'm va quedar. No es lletja.

—Malpas! Malpas! ¿Hont es?—En dins de Lleyda.
Prop de la vall d' Aran.—¡Heu seguit terra!
ab to d' admiració la guarda esclama.
—Una miqueta 'l pelegrí responli.

En aquest punt la veu de la minyona
trenca 'l diálech, per sopar cridantlos.

En llarga taula de pi abet s' aplegan
los de la llar y 'ls que de fora arriban.
Resa 'l pastor boy descobrint sa testa.
Tots los demés drets y ab cap nu l' escoltan.
Al finí aquell, ab un «Amen» responen
y assentantse, ab delit á menjá 's posan.

Y es tot sopant com se retrauhen gestas
dels caps-de ban que per los vols fan ronda
y com los conta 'l pelegrí una historia
de Cap-de-ferro qu' á tothom admira.
Saben per ell com vá aixecar la fábrica
del gran castell hont com senyó hi te estada.

Mig any no mes li va bastar per ferlo.
Del art d' encantament semblá ser obra
Torras, murals, portella, valls, grans quadras,
capella, tot al llum del sol va creixe
com llest hi naix, hi brota, hi pren alsada
y espiga hi trau lo gra de blat que grilla.

Saben per ell com fou sa companyía
ab la flor dels valents aparellada.
Cinquanta son y 'l menys forçut es home
per bátren tres si al seu damunt se tiran.
Un mes n' hi ha qu' es de naixensa nano
y es d' ell la historia que 'l romeu explica.

Conta que un cop anant sol per las voras
del Llobregat, prop de Brocá, fent capta,
donchs pobre sent y no tenint ofici
de caritats no mes se mantenia,
sentí ramor en sa mateixa senda,
com de cavalls qu' arrera seu trotavan.

Esporuguintse, apreta á corre, y, trémol,
y veyent prop un coscollar s' hi tira.
Per nano ser li costá poch trobarhi

amagatall segur. Los que venian,
cassadors eran y, de lluny, al véurel,
creyentlo fera l' embestiren llestos.

Prou van seguir dei coscollar lo terme
ab los venables assotant las tofas
dels coscolls; prou burxant los remogueren;
mes per fortuna, 'l que escondia al nano,
lliurat quedá de tant actiu registre.
Los cassadors, descoratjats, marxaren.

Casi fregant al coscollar, alsava
sa massa negra y atupida, un ample
gaduixerar hont amagats hi havia,
espiant al camí, los que obeheixen
las feras ordes del malvat que porta
per nom lo d' Os y que te 'l cor de tigre.

Quan al aplech de cassadors vegeren,
creyentse pochs donarli encals no osaren;
mes quan aquest ja camí avall marxava,
eixint del cau y ab precaució amagantse
ja en una soca, ja en la brossa espessa,
per espiar dret al camí avansaren.

Del bosch al coscallá' en un moment foren
y mentres, ajupits, rastre seguian,
de cop un d' ells topa de ple ab lo nano
que, mort de pór, sota un coscoll s' estava
L' espiador tantost lo veu l' agafa
y, tot cridant y senyalantlo als altres

D' espía ser dels cassadors l' acusa
y pel clatell boy agafantlo, l' alsa,
L' enrotllan tots. Prou l' infelís s' exclama
De res li val. Dret á qui 'ls mana 'l portan
Fentlo anar davanté' y per darli pressa,
á garrotadas boy rihent l' empaytan.

Al peu d' un gaduixer l' Os segut troban.
Lo nano, aixís que 'l veu, cau á sas plantas.

cridant:—¡Socors!—mes los sayons l' acusan
d' espía y volen castigarl' sens falla.
L' Os es qui dona de la pena l' ordre
y es perque ho diu, qu' á dalt d' un arbre 'l penjan.

Mes no la corda al vol del coll li posan,
li passan sols per sota las aixellas.
Balandrejant queda un ratet Los altres
sense fer cas de sas planyentas queixas
s' allunyan boy rihent L' Os, sentat, calla,
com esperant presenciá' una festa.

De llot del riu pastan feixugas bolas
los de la colla, fent gresilla y, rápits,
ab gran dalit sobre 'l penjat las tiran
A cada tret que al infelís sotraga,
son balandreig y son turment aumenta
y pren crescuda dels butxins la tasca.

De res li val lo gemegar ni 'l plányers',
De res probar qu' es ignocent de culpa
A cada crit, un cop més viu lo maca,
y cara y cos en poca estona quedan
tots plens de llot. Y quan un—¡ay!—li arrenca
lo greu dolor, gran rialleig responli.

No més malmesa una teulada queda,
quan la tempesta despitada aboca
al damunt seu tot un desfet de pedra.
Y l' Os es qui tot mitj rihent cor dona
y dirigeix los accionats dels altres.
Ja diu: Al cap!—Y tots al cap li tiran.

Y per promoure general tavola:
—Al gep! Al gep!—crida ab sa veu de fera.
Y tots los tres deixan complerta l' ordre.
Mitj mort ja está; mes l' avalot ofega
lo trepíg de uns cavalls que s' avehinan.
Cert es que Deu may al que pena deixa!

Y mentres tots ab pus afany se donan
á tirá' avant sa criminal hisanya,

al damunt seu vint cavallers se llensan
y espasa en má brida batuda empaytan
als que primers á son encontre topan.
Tots los del Os en un moment se fonen.

Mes tres de morts allí mateix hi quedan
com á senyal de sa basarda fuyta.
Llavors, del arbre, los qu' ardits arriban,
al infelís casi ja mort despenjan
y revenintlo, al fí, á la vida 'l tornan
y en sa companya á son castell lo portan.

La vida deu als de las calsas verdas.
Des d' aquell jorn sempre ha viscut ab ellas.
—¿Y es cert, pregunta aquí la guarda ab dupte,
que tots las calsas d' eix color vesteixen?
—Jo que 'ls so vist puch sens mentí' afermarho.
¡Oh! planta fan! Ni 'l rey te milló' escorta!

Guardan sos caps bons baçinets de ferro.
Jaquetas grogas los seus cossos tapan
y sobre d' ellas quan á brega surten
doblas corassas ben malladas duhen.
Las calsas verdas y ajustadas portan.
De pell molt dura tots sabatas calsan.

Jo 'u sé ben be. Vaig se' una nit com ara
al de Nuch so, al fort castell hont viuhen
Cap de-ferro y los seus. Oh si! vaig véurels.
Hi vaig parlar com ara 'us parlo y séla
la historia qu' he contat, perque contada
va serme allí per un dels de la colla.

Per cert que 'l nom qu' ells han donat al nano
gracia 'm va fer. ¿Sabeu com l' anomenan?
pregunta 'l pelegrí, y, com que tots callan,
—Goliat,—afegeix. Va batejarlo
un estudent de teología alegre
que penjá 'ls hábits per dur calsas verdas.

—Bon sacerdot, á fe, sortit n' hauria

lo jayo diu, com si 'n sentís escándol.
—Conéixersho degué, quan ell va ferho,
respon lo pelegrí. Sia com sia
es trempat y es molt viu: la sab molt llarga.
Perçó 'l seu amo més que á tots l' estima.

Ell, segons diuhen, de la colla es l' únich
que hi parla á solas, y las més revessas
comandas de perill á n' ell las fía.
Sempre té apunt nous acudits qu' alegran
y es capás d' enganyá' al mateix dimoni
si may aquest d' engatussarl' provava —

Així en conversa van seguí una estona
fins qu' arribada del descans ja l' hora
tots á dormir varen fer cap. La estada
qu' al pelegrí per cella nit donaren,
vorera al pati y reduhida y baixa
pels forasters de pobre estat servía.

Sols una porta sense pany, privava
la entrada al vent, si al ser á dintre l' hoste
d' apuntalarla previsió tenia.
Donava á un corredor llarch. Los estables,
lo pallís un rebost ab mals endressos,
d' aquell indret tot lo vehinat formavan.

L' un cap de corredó' á la cuyna duya;
l' altre finía, sense porta al pati.
Sols quan la lluna ben de plé peganthi
una llenca de llum dins d' ell ficava,
s' hi veya un xich; mes quan això no hi era,
ni una gola de llop era pus negra.

Aixís que sol lo pelegrí va serhi,
posá 'l bordó en un cantonet; la teya
qu' encesa duya la deixá afermada
en la teyera qu' á un recó hi havia:
la márfega guaytá que l' esperava
extesa á terra y, s' hi assegué, senyantse.

Aprés apagá 'l flam. Aprés... Ja feya
més de tres horas que tothom dormia,
quan si, un ull avesat á la gran fosca
del corredó', hagués expiat la extesa,
hauria vist un' ombra que hi passava
molt poch á poch, tot dirigintse al pati.

Feya una nit quieta. No 's sentia
ni un alé d' ayre en lloch. Clara la lluna
del pati las parets iluminava,
fent ressortir tots los relleus ab l' ombra
qu' á sota sos perfils, ella, afegía
y al compás de sa marxa creixe feya.

Las gárgolas, crestats, bordons, pinacles,
¡que bé á sa ténue llum se destacavan!
La llum del sol aspró' á sas formas dona,
la de la lluna amoroseix sas formas.
Tal obra amor ab l' home al qui la guerra
dur y fort fa, ell lo fa dols y tendre.

Y la lluna es amor! Sa llum convida
als suaus llassos que dos cors enjouhan,
fent perdre, al cap, de la rahó l' imperi.
Sota sos raigs ¡quantas dolsors y queixas,
quants sospirs tendres, quants gemechs y ardentas
flamas d' amor han desplegat sas alas!

Los qui subjectes á sas lleys ja hi naixen,
buscan sa llum, donchs ab sa llum s' avivan:
y contemplant sa encendrosida cara
y s' argentina llampa tremolenca,
es quan sas venas poch á poch s' encenen
y es quan sos llabis abrusants s' uneixen.

Si, la lluna es amor! Ella es misteri,
com misteri es aqueix. Com ho es la vida
que ab un misteri al bres nos posa al naixe
y al anarsen' del mon, nostras despullas
en lo misteri d' una tomba 'ns deixa.
Es misteri l' amor. Amor, ets lluna!

Perçó á tú venen las miradas febles,
cendras d' un foch que va estingirse un dia,
á pidolarte ab esllanguida ullada
un raig del llum ab que l' amor revivas;
perçó á tú venen ab mirada encesa
los que d' ardent amor passan la febre.

Y es perçó, si, també, perque afollada,
puig del cucut ha ressonat al pati
lo cant pausat y l' ha sentit y prenlo
per un senyal d' amor antiga y dolsa,
es perçó, si, qu' esporuguida Imelda,
d' una finestra las vidreras bada.

Y treu lo cap y escolta y 's foraboca,
y al peu del taronger, al clar de lluna
veu qu' un romeu, alsant un bras, fa senyas.
Compren aquestas. Entra á dins y torna.
Prima cordella deixa aná' ab greu ansia.
Prenla 'l romeu y un pergamí hi subgecta.

Plega 'l cordill y 's fica á dins la noya.
Entra 'l romeu del taronger á l' ombra.
Al lluny, d' un monestir se sent com cridan
al primer res la veu de las campanas
y en lo cim dels marlets de la gran torra
s' ou de la xuta 'l cant asprós y tétrich.

Mentres tant dins sa cambra y al llum débil
d' una llantia, ab las mans que li tremolan
desplega, Imelda, 'l pergamí y llegeixlo.
«*Amam, cor meu;* li diu l' escrit, *jo t' amo.*
Sígam fidel y tú serás ma esposa
Nostres amors coronará la ditxa.

Lo brot de murtra qu' aquí dins t' envio
parteixlo en dos. L' un, per recort te 'l guardas
Retórnam l' altre, que 'm dará coratge.
Fesli, tú, un bes y, ell me fará invencible.
Confia ab mi, com sempre ab tú confio.
Resposta dona al qui ma lletra 't porti.

Prega al Senyor que nostr' amor ampari.
Pensa tú ab mi com sempre ab tú jo hi penso.
Si has sufert molt, t' espera gran ventura.
Lo jorn del goig cuyta-corrent s' acosta.
¡Adeu, cor meu! Est pergamí jo envejo;
sent en tas mans, ton pols sentirá batre.

L' ardent alé del teu respir mouralo.
y tal volta 'l panteig de ton pit jove,
enamorat y cast, deixaral' tebi
si, al pensá' ab mi contra 'l teu cor l' apretas.
Adeu, amor. Guarda aquest brot que 't dono.
Jo t' aymaré fins á morir. ¿M' estimas?»

Llesta parteix lo brot de murtra, Imelda.
Resposta escriu al qui son cor cautiva.
La tira abaix. Lo pelegrí l' aplega.
Del finestral l' ampla vidrera 's tanca.
Se fon lo pelegrí. Brilla la lluna.
Tot es quietut. No més la xuta canta.

. . . . . .

Ja llu l' aubada. Del castell abaixan
lo feixuch pont y barrejats lo petjan
los que al defora sos quefers hi tenen,
pastors, vaquers, porquers, llenyayres, mossas
y entr' ells lo pelegrí que torna á empendre
de son camí la interrompuda marxa

Ell y l' Andal y 'l jay, tots tres caminan
y 'l jay, parlant de la cansó 's recorda.
—¡Quant me dol, diu, qu' aquella cansó antiga
del tot ben be per vos no fos sabuda!—
Y, 'l pelegrí, com qui li esmentan cosa
que li es plahent, aixis mateix responli.

—Oh! y que ve be que me 'n parleu! Quan era
á nit tot sol dins de ma cambra, encara
altra posada he recordat jo d' ella.
La que segueix al tros que vaig cantarvos

—Cantáula donchs boy caminant, fa 'l jayo,
y 'l pelegrí pera compláurel' canta:

L' herba n' ha trobat
qui no 'u presumia
al peu del castell
en terra molt prima.
Ja 'n cull un brotet
lo més vert qu' hi havia.
Lo du al cavaller
qu' espera y se frisa.
Pel mal del amor
es gran medicina
la murtra de Nuch:
de mort torna á vida.

Y al sé' á n' aquí, tot mitj rihent y ab ayre
d' hom satisfet de sí mateix, exclama:
—¿Vritat que may n' heu sentit cap com eixa?
—Oh, no!, fa 'l vell.—Y si fidel memoria
tingués encara, mes la fi 'us plauria.—
Y pren comiat y un curriol agafa.

Y mentre 'l jayo y lo pastor fent vía
tot parlant d' ell pel cor d' un bosch s' endinzan,
ell, rioler, vessana avall travessa,
entonant ab veu alta la tornada
que, sentida de lluny, més enamora:
«*La murtra de Nuch, de mort torna á vida.*»

(Del romans Cap de Ferro.)

Si Deu me volgués ohir
aquest fora 'l meu sentir:
Sobre ma tomba una creu
ab las barras catalanas,
y á n' á la banda del peu
quatre violas boscanas.
Per dosser un gran desmay
hont l' aucell hi fes son niu,
y 'l meu nom en curt espay
com á tot recort del viu.
Si 'm volgués escoltar Deu,
aquest fora 'l desitx meu.

F. P. BRIZ

EN LA MORT DE 'N

FRANCESCH PELAY BRIZ

Quan al comens de l' arriscada lluyta
moren los capitans, si l' host es feble,
la por rendeix los cors, y, esparverada,
enrera fuig deixant pel camp las armas.
Mes si una idea noble es qui l' alenta
y es la Fé qui l' empeny á la victoria
de sa dissort sap trauren nova forsa
puig sempre té capdill qui té bandera.

Per ço l' ardit jovent de Catalunya,
l' estól format per deslliurar la pátria
del urpeig de las grapas forasteras,
quan un de sos campeons baixa á la tomba,
honora son recort seguint la vía
per hont sa má certera l' impulsava,
y més confiat que may lo pas avansa
ab nou vigor refent mellor sos rengles.

Trista sort, dura lley! Per sempre 'ns fugen
los que á honrá á Catalunya 'ns ensenyaren!
Pero si es lley de Deu per qué plorarla?
Per qué negá á la terra lo que es d' ella?

Sos esperits somrients ja 'ns acompanyan
formant lo nostre exércit d' ultratomba
que á Deu pregan la *mártir* redimeixi
y desde 'l cel nos guian y encoratjan.

Morí la flor mes no 'l perfum. Encara
d' En Briz ressona la fervent paraula
y 'ls cors fá batre la remor brunzenta
dels cants que brollan de sa férrea lira.
Encar pels vents rodolan las esparsas
del poeta que avorrí la tiranía,
y 'ls crits del entussiasme encara enrotllan
l' apóstol de la nostra renaxensa.

Sa vida fou la pira consagrada
á honrar lo dret y abatre la injusticia,
y son ídol, son nort, son Deu, sa musa,
fou en tot temps la pátria catalana.
Per ella sols visqué en eterna febre,
per ella foren tots los tons del arpa;
contra sos enemichs aspres com l' odi,
mes dolsos com l' amor pels que la honraren.

Ell resseguí 'ls ascons de las masías
per arrancar cansons qu' en oblit jeyan,
y escorcollá las fullas de l' historia
per fer reverdir llors que ja 's marcian;
cantá de l' Orient l' épica gesta
y, profeta inspirat, glorias futuras,
en un ram de recorts y d' esperansas
lo vinent y 'l passat lligá ab bells llassos.

Ell de la lira 'n feu enginy de guerra
y ab la tendre balada, oda armoniosa,
drama agitat, romans, poema ó novela
per tot lluyta, guerrer de totas armas,
y entre l' espessa selva de sas obras
la fresca joventut palpitá sempre
de fecundant catalanista sava
que devora 'l jovent com font de vida.

Ell fuetejá 'ls traydors ab ira santa,
ell recomptá los fets de nostres héroes,
y lloá al *foner* que nostre rey venjava,
y á la gloriosa mort d' En *Bach de Roda.*
Ell evocá á la pátria que per morta
tenian tots, mostrantnos sa bellesa.
Cóm plorar mort á quí guanyá tal gloria?
¡No pot morir qui ressuscita als altres!

Qué hi fá, qué hi fá que sa terrenca argila
la pols confonga y la materia 's perde?
¡Més lluhu lo sol com més al lluny se 'ns mostra!
Trista es la mort per lo quí al mon s' aferra
y, avar de sos tresors, no 'ls creu un somni,
mes pel que fuig d' aquí, rich d' esperansas
lo cos es fum que passa y s' evapora
l' ánima es foch que té durada eterna!

No ha mort, no, per nosaltres lo bon mestre
que ni malalt y trist no 'ns oblidava,
y ab trémol pols, la llum dels ulls perduda,
si bé la de sa ment més que may viva,
dictava 'ls últims cants de sa existencia
com testament sagrat en que 's consigna
la divisa mateixa venerada
que seguirém en aquest mon y en l' altre!

Per ço, Mestre volgut, será á tota hora
lo teu recort constant per tots nosaltres
com la llántia fidel de ton sepulcre,
sens que l' apague 'l temps ni 'ls vents furiosos
y 'l dia en que será la pátria lliure,
(y Deu qu' es just l' ha de lliurá en sent l' hora),
los que veurán *nostra promesa Terra*
ton nom sobre 'ls altars vindrán á honrarne.

J. FRANQUESA Y GOMIS.

DISCURS DE GRACIAS

DE

D. FRANCISCO MASPONS Y LABRÓS

Lo sentiment més agradable del cor es lo qui mou en eix instant ma paraula. L' amor y gratitut envers eixa societat que tant solemne com afectuosament acaba d' honrar al quí fou en vida cunyat meu, al escriptor sempre entussiasta de Catalunya; com honra sempre á tot quant enalteix á la nostra terra.

Mes, com segons ha dit molt bé lo nostre amich Riera, l' amor vá unit sempre ab lo dolor: adolorida es la mia ánima.

L' heu conmosa fentli passar devant seu tot un mon de recorts d' infancia, d' ilusions de jovenesa, d' aspiracions, esperansas y desitjos d' edat ja més madura; y en mitj de tots ells, com embolcallantlos en una sola idea, se m' hi ha aparescut un tros de la meva sanch meteixa, la meva germana.

Y he buscat consol en los recorts de pátria y d' amor á Catalunya y he gosat sentintvos fer justicia á aquella ánima honrada, á aquella voluntat indomable, com acaba de dirvos vostre digníssim president, á aquell cor enterament donat á la nostra terra, entussiasta fins al extrém d'ella, que per ella sols anhelava y, vivia; y, sentintme enardit, una altra tomba també s' es oberta á mos peus, la de un germá amantíssim, qui jau en aquella embolcallat, per gracia vostra, ab los plechs de la bandera catalana.

No estranyeu, donchs, que ma veu sia conmosa. Perdonéuli, perque

com més ho es, més agrahida. Y vos ho dich ab tota franquesa: fins lo dolor que m' heu fet venir vos agraheixo. En ell es ahont més se vigorisa sempre la nostra ánima, y donchs ja que avuy es en greu dolor y per molts motius la nostra Catalunya, templeu en ell vostres esperits, vosaltres en qui encara bull la sanch de la jovenesa, y de segur que un dia vos ne será ella agrahida, com ara jo, en nom meu y de tota ma familia, agraheixo á tots los qui heu tingut á bé assistir á aqueix solemnial acte, y sobre tot á eixa entussiasta Societat que l'ha dut á terme, la mostra d' amor y carinyo que á favor de lo de tots estimat, en Briz, acabeu de celebrar en esta vetlla.

LA BRUIXA CREMADA

RONDALLA POPULAR SUECA *

Una vegada en una montanya coberta de bosch hi vivía una bruixa, á quí agradava molt menjar carn de noys. Per aixó acostumava á posar en la teulada de sa casa formatges, per atráurer á las criaturas que passessin per allá vora. Tot seguit que n' agafava alguna, la rostía al forn y se la menjava.

No gayre lluny vivía un pobre llaurador, que tenía un fill y una filla. Com á la casa no hi havía res pera menjar, digué un dia lo llaurador á sos fills que anessen al bosch á cercar alguna fruyta menjívola. Los fills se 'n hi van anar y al fí arrivaren a una montanya molt alta Veuhen una caseta y en la teulada una pila de bonichs formatges. Com aquestos feyan tant goig y ells passavan tanta gana, lo fill y la filla van tenir consell.

Lo noy fou lo primer de probar fortuna; s' enfilá á la teulada pro-

* Los literats suechs Olof y Steffens publicaren en Stockolm una colecció de rondallas, conservanthi tot son estil popular. De la traducció alemanya de B. Turkey hem prés aquesta senzilla y bonica mostra de la literatura del poble suech.

curant no fer soroll. Mes la vella sentí 'l trepitj y cridá: «¿Quí es que 's passeja per la teulada?» Lo xicotet respongué ab veu argentina: «¡Som petits angelets de Deu, petits angelets de Deu!»—«Donchs passejeus'hi en pau», digué la bruixa. Y 'l noy agafá un pilot de formatges y baixá, sens cap dany, y se 'n aná ab sa germana.

L' endemá, ells que tornan á la montanya y la noya vá empenyarse en pujar á la teulada ab son germá, per més que aquest s' hi oposava. Quan foren á dalt y comensavan á agafar formatges, cridá la bruixa: «¿Quí es que 's passeja per la teulada?» Y 'l noy respongué ab veu prima: «¡Som petits angelets de Deu, petits angelets de Deu!» Mes la noya no vá sapiguer callar y afegí: «¡Y jo, jo!» Llavors la bruixa ab sos encantaments feu ensorrar un tros de la teulada, y tots dos van caurer dins la casa.

«Si, es veritat que son petits y hermosos angelets de Deu» deya la mala dona quan los pobrets queyan pel forat del sostre. «Y que 'm vindrán bé!» «¡Are tindré un bon rostit!» Y dirigintse á ells, afegí: «¿Cóm ho fá la vostra mare per matar los porchs?»—«Los mata ab un ganibet» digué la noya. «No» corretgí son germá «los escanya ab una corda de cánem».—«Aixís ho faré jo també» vá dir la bruixa. Y pren una corda de cánem y lliga 'l coll del xicot; aquest caygué á terra com si estés mort. «¿Ja ets mort?» preguntá la vellota.—«Sí» contestá ell.—«No», replicá la bruixa, «si fosses mort de veras no parlarías pas».—«Jo parlo perque la mare té la costúm de no matar als porchs fins després de haverlos engreixat» digué 'l noy.—«Aixís ho faré jo també» digué la vella.

Y agafa als noys y 'ls portá al estable. Llavors vá preguntárlos' hi: «¿Cóm engreixa 'ls porchs la vostre mare?»—«Ab brisa y blat de moro» contesta la noya. «No, los engreixa ab nous y llet dolsa» corretgí son germá.—«Donchs aixís ho faré jo també».

Un dia la bruixa se 'n aná al estable, pera veurer si 'ls dos germanets estavan prou grassos: «¡Trayeu lo dit per aquest forat que vull véurer si vos haveu engreixat!» La noya volía fer lo que deya la vella, mes lo xicot l' apartá ab una empenta y feu passar pel forat una estelleta. La bruixa la palpá y trobantla tant seca digué: «Oh! encara esteu massa magres, tinch d' engreixarvos alguns dias més.» Y 'ls hi doblá la recció de nous y llet dolsa, aixís es que ells may havian tingut tan bon menjar.

Al cap d' alguns dias va tornar la bruixa al estable pera véurer si ja estavan grassos: «¡Trayeu un dit que vull véurer com esteu de carn!» Lo noy va tréurer un tronxo de col que havia trobat á terra;

y la vella 'l tallá ab un ganivet. Llavors pensá que ja estavan á punt, los tragué de l' estable y se 'ls emportá cap á una cambra ahont hi havia lo forn encés, y tot estava preparat pera rostirlos.

«Are» digué la bruixa «que 's pose un de vosaltres sobre la pala de ficá 'l pa al forn, y tot anirá d' alló millor.» La noya que era una tonta, volia posarshi, mes son germá l' apartá, y ell mateix se posá sobre la pala. Pero cada vegada qne la vella volia ficarlo al forn, ell feya de manera de caure á terra, de modo que ella al fí va enfadarse; mes lo xicot que era molt aixerit, sapigué enganyar á la bruixa dihentli que s' hi posés ella y que d' aquesta manera ell apendria de ferho bé. La bruixa va fer lo que li demanavan, es á dir, va sentarse sobre la pala; pero ¡plás! lo xicot va ésser amatent, agafa la pala, fica la bruixa al forn y tanca la portella.

Los dos germans van agafar tots los formatges y tot lo demés que tenia la vella, y tornaren bons y alegres á casa seva.

Pero jo no sé de cert si la vella quedaría ben rostida, perque segurament ningú haurá obert la portella pera véureho.

C. B.

¡Cóm arrivan á ma aurella
las remors d' aquesta nit!
¡es tan freda y es tan bella
ab sos cants y son brugit!

Se transporta ma memoria
y 'l meu cor trist y confús
á la benehida historia
del Crucificat Jesús.

Y ma pobre jovenesa
altre cop torna á pensar
en los jorns de l' infantesa
que tan promte 'm van deixar.

Dias bells en que s' humilla
enternit lo bon creyent
y ab una cansó senzilla
s' obre 'l cor més ignocent

Dias bells, avuy encara
feu que sigue amant y bó

mentres torna per ma cara,
devallant un tendre pló'.

Al dolor que m' engrapava
l' escupí com á un tirá,
l' esperansa que 'm dexava
sols va ferme flestomá'.

Ara un xich de poesia
ve á trovar ma joventut
com la mare arrivaria
vora 'l fill sol y abatut.

Com la font qu' ha revinguda
es avuy mon cor malalt;
l' ánima es ja conmoguda,
¡vetaquí lo meu Nadal!

*
* *

Ja la Venus amorosa
arrivada es als vergers,
á aspirar la deliciosa
dolsa alé dels violers.

Com l' hivern al despedirse
ha tornat als tronchs l' abrich,
com hi veu rejovenirse
fins al arbre mes antich;

inspirada y enternida
dels seus ulls axeca 'l vel
y son ánima ha vestida
ab aspiracions de cel.

Axis pura vuy amarte,
dolsa Venus del meu cor,
fora dels salons trovarte
hont te duya la tardor.

Ab tu lluny dels cortinatjes
y dels cants d' hivern festius
admirar vuy los ramatjes
y 'l texit senzill dels nius.

Vora d' un aucell que nia
jo 't vuy veure suspirar;
¡oh quin temps, amada mia,
per sentí y per estimar!

* * *

En las nits de primavera
¡com sospira desvetllat
aquest pobre aucell qu' habita
ton verger assahonat!

Decantada en la finestra
te l' escoltas dolsament
y ell ab sa veuheta trista
t' ompla 'l cor de sentiment.

Exas notas sense lletra
son las notas del amor;
las adorna 'l clar de lluna
y las rosas ab sa olor.

Son las bellas serenatas
del tendríssim rossinyol,
vora 'l llit de cuatre brossas
que per ell escalfá 'l sol.

A ne 'l pobre aucell que vetlla
mentres treuhen fló' 'ls lilás,
si m' estimas, vida meva,
cada nit l' escoltarás.

ALFONS M. PARÉS.

CONJURI

No pots trovar, malgrat que cerques,
Ni benestar, ni pau, ni goig;
Calmós xaloch ha d' ésse' oratje
Pera ton cor.

Puig tant feixuch es per mí, oh Lídia,
Lo pés maleyt de ton perjur',
Que á mon voler, lo sol, sens dupte,
Fondrá sa llum.

J. BAUCELLS PRAT.

LO PRIMER AMOR

En lo fossar hi ha una llosa
qu' es la tomba d' una nina,
hont las violas hi creixen
totas plorosas y tristas.

Fá tres anys qu' en lo mon era
poncella plena de vida,
mes un sol bes de la mort
robá de dos cors la ditxa.

Sobre aquella tomba freda
prega un jove per sa aymía;
tot resant plora y jemega,
com tórtora mal ferida.

De la llosa deixa sobre
corona de semprevivas,
teixida de cent recorts,
que son per son cor espinas.

Allí ab dolsa pau reposa
sa ilusió, la més divina,
son primer ideal d' amor...
¡L' amor que may més s' olvida!

EMILI PASCUAL.

QUADROS AL VIU

UNA DIDA COM N' HI HA MOLTAS

I

Coneixen vostés á en Manelet Vilabella? Pochs joves hi ha com ell en Barcelona y no gayres fora d' ella per que 's pot dir que te totas las gracias.

Es bó com lo pá, no te historia, y, ab tot y sos vint y cinch anys, es encara un nen. No es que li manqui talent, sino que s' ha criat sens tenir més company que son pare, y, perque no caigués en tentació de ser un calavera, se li permeté casarse als vint y tres anys ab una noya jove y hermosa, bona com ell y que no tenia altre defecte que lo de tenir la seva mamá un poch batxillera.

En Manelet es un jove guapo, elegant, molt fí, rich y actiu, portant ab son pare lo negoci de la casa.

Quan en Manelet se va casár, la mamá de l' Adela, la afortunada esposa del jove, exigí que sa filla visqués sola ab son marit, á lo que se conformaren los pares d' en Manelet, pero no per això deixá la mare de l' Adela de anar á totas horas á casa sa filla, ahont, á voltas, feya á son gendre més nosa que servey.

Casats per amor en Manelet y l' Adela, son matrimoni fou un idili. Avans de cumplir l' any del casament vingué un angelet ros com un or, que segons l' Adela era lo retrato del jove, mentres en Manelet veya en l' infantó las hermosas fesomias de sa esposa. Alló de si es maco com tu y de si es hermós com tu, era la conversa continua del jove matrimoni conversa que acabava besant los dos al angelet ros que Deu los habia donat. Per ser tant bonich y no trobant cap nom que li anés prou bé per sa bellesa, li posaren á las fonts lo nom de Jesús, lo més bell de tots los noms.

L' Adela criará 'l nen, digué donya Ana, la mamá de 'n Manelet.

¿Qué diu Senyora? contestá donya Lola, la mamá de l' Adela? ¿Se figura vosté que ma filla es una qualsevol? Qui cria avuy á sos fills, passat de las donas dels jornalers? ¿Qué vol que la noya d' aquí á un any fassi fastich al seu marit, desmillorantse ab las malas nits y cuidados que porta lo criar á las criaturas? No crech que á casa de vostés ni á casa meva manquin diners per pagar un didatje. Donya Ana no replicá, y, usant de prudencia, se cercá dida per més que l' Adela tenia llet per criar duas criaturas y tingué de pendre l' aixarop de las cinch arrels, se va tenir de fer unturas de mantega y degué pendre deu mil begudas y ferse emplastres pera perdrer la llet.

L' endemá vingué una dida cama-lluenta arribada de la terra del poch pá que habia deixat á la seva terra al fill que habia parit, encarregantlo á mans estranyas pera poder ella guanyar un bon salari y darse bona vida á ciutat sense tenir de anar á buscar llenya, cuydar de la casa y aguantar de tant en tant alguna somanta del seu marit quant alguna vegada venia borratxo á casa.

La dida digué que venia de prop de Lleyda, que era de bona casa, que 's deya Pepa Camps, que son marit era un bon hereu, pero que habent renyit ab sos pares l' havian deixat al mitx del carrer, y que sens això ella no hauria deixat al seu xiquet pera criarne un altre.

La dida, segons costum, vingué ab la roba de l' esquena y demaná dotze duros pel didatje á mes de roba per vestirse y regalos.

Ab aqueixas condicions per are se conformava á criar lo Jesuset.

Se regatejá, pero no se 'n tragué res, perque la dida digué que una Marquesa que estava á l' Ensanxe ja la volia per aqueix preu, y que ademés li prometia que sempre la portaria en cotxe, pero com que volian vestirla de passiega y ella no volia fer carnestoltas, per això no aceptava aquellas condicions.

Donya Lola, enamorada de la dida que era rabassuda, xata y més lletja que las tarascas del Park, s' avingué á tot, y la dona quedá instalada en la casa y comensá á donar mamar al nen.

Quan se 'n aná á dinar, l' Antonia, la vella cuynera que habia vist naixer á en Manelet, quedá maravellada de veure menjar á aquella dona. Ni la fam de Madrit era comparable ab alló. Aquella boca semblava lo forat del correu, que, per més que s' hi tiri, sempre queda ab la boca badada. L' Antonia se feya creus ab la ma dreta y ab la ma esquerra y deya de baix en baix: aquesta dona devia naixer al any de la fam.

L' Adela provehí de roba blanca á la dida y Donya Lola sortí pera comprarli roba de sobre.

—¿Per qué no podriau vestirvos de passiega com are s' estila, deya ab sentiment Donya Lola?

—Aquella roba no 'm poria servir, contestava en son llengatje la cama-lluenta, y en lo poble semblaria una disfressa, y l' altre roba me la poré emportar.—Per lo tant tingué que ferse lo que volia la dida y se la vesti de pagesa ab sas bonas faldillas de llana, bon gipó de seda, mocador de pita al coll y mocador de punt brodat blanch al cap, lo qual la feya tant lletja que la cambrera deya que pareixía impossible que aquella mala fatxa hagués trobat qui s' hi casés, puig més pareixía un gos carlí que una dona.

Quan tingui ganas de casarme, deya á la cuynera, me 'n aniré á la terra de la dida que no 'm mancarán partits quant los ha trobat una hermosura com ella.

II

Ha passat un mes, y la dida ja ha tret las unglas. Tipa de talls, res li agrada, y l' Antonia, una cuynera de cap d' ala, no te habilitat per ferli res á son gust, y, si be tot lo dia menja, sempre ho fa ab fastich y de tot las heu.

L' Antonia calla y pren paciencia en obsequi al senyoret, al qual estima com si li fos fill.

Un dia trucaren á la porta y la cambrera aná á obrir, presentantse una dona ab faldillas curtas vestida ab lo trajo de la banda del Urgell, pobre y apedassada.

—¿No está aqui una dona que 's diu Mónica, casada ab en Blasi de cal Rosegons? preguntá.

—No sé qui voleu dir, germana, contestá la cambrera: vos habeu errat sens dupte.

—No vaig errada, xiqueta, li digué la urgellesa. La Mónica es la dida d' aqueixa casa.

—La dida 's diu Pepa, insistí la cambrera.

—Cá, si la conech de tota la vida. Es la pubilla del Mas de la fam y s' anomena Mónica.

—La faré sortir, respongué la cambrera y cridá: Dida, dida, veniu que vos demanan.

La dida vingué, y al veurer á la dona que la demanava se torná groga.

—Veu com es ella, digué l' urgellesa á la cambrera, y, dirigintse á la dida, li digué: He vingut á veuret de part del teu home y 'm diu que si 'm pagarás los sis duros que ell deu al Tano, lo meu marit, y com havem baixat aqui perque no 'ns podem mantenir á Puigpelat, los sis duros nos vindrán be mentres cerquem feyna.

—¿Qué jo 't dongue los sis duros, Astásia? respongué la dida, ¿Que vol lo Blasi que vaje á robar? Si li vaig enviar lo didatge y tots los diners que tenia...

—Ja m' ho va dir ell contestá l' Astásia, pero diu que los Senyors ja te 'ls donarán.

—Jo no 'ls demanaré.

—Donchs jo no 'm mouré d' aqui sense cobrar.

—T' estarás fins al dia del Judici.

—Si; donchs ho veurém, cridá l' Astásia. Despres que lo Tano va deixar los sis duros al borratxó de ton marit, que may te res perque es un dropo y jo he tingut de venir á perdrer la vergonya per demanarlos, pensas que me 'n aniré ab las butxacas vuydas? No ho creguis pas. Pagam los sis duros, estafa, mala dona, gandula, lladre de la meva sanch!

Al sentir aquells crits, l' Adela se dirigí á la porta y digué: ¿Qué es aqueix escándol á casa meva?

—Aqueixa dona que 'm deu y no 'm vol pagar cridá l' Astásia.

Me deu sis duros, afegí plorant. Jo so una mare de familia y 'ns morim de fam y ella, farta, ja no vol pagarme los suors del meu marit que 'ls va deixar al seu home que es un borratxó y un gandul y no 's recorda de las vegadas que á casa meva hi ha apagat la fam y de quant la vaig curar quan en Blasi, lo seu home, li va donar l' ultim fart de llenya.—

Al sentir aixó, á la dida li vingué com un accident y comensá á cridar.

L' Adela digué á l' Astásia que s' esperés un moment y torná donantli los sis duros.

—Vosté es una bona senyora, digué la dona, mes la Mónica no mereix res. Ja sabrá qui es ab lo temps. Deu li pach, Senyoreta, Deu li pach, y se 'n aná mentres la dida plorant cridava: Mala bestia, borratxa, me la pagarás. ¡Ferme veure en aqueix afront! Qui habia de dirmho! Y plora que plorarás.

—Teniu dos noms, dida, observá la cambrera. A Barcelona vos anomenan Pepa y á Puigpelat vos diuhen Mónica. En qué quedem?—

Y la jove reya com una boja.

La dida no contestá y continuá anomenantse Pepa.

Los sis duros no entraren en lo comte del didatje, y no se 'n parlá més.

Mentres tant la Carolina, la cambrera, se feya un tip de riure ab la cuynera.

—Ve de casa noble la dida, deya la Carolina. Es la pubilla del Mas de la fam, casada ab l' hereu de cal Rosegons.

—Aixís no es estrany que hagi baixat á Barcelona á criar, respongué la cuynera: perque pensaria: á casa plego lo llit ab una puntada de peu. Y se posá á cantar:

Lo marit que m' han donat
te casa molt ben parada.
Cada dia fa 'l cuynát
ab un' olla foradada.
Te una taula y un morté
y una payella també
xafada, xafada, xafada.

La Carolina se moria de riurer.

III

Estava un dia l' Adela arreglant un vestidet pera calsar al nen, quant comparegué la Carolina que venia de fora casa pera portar un recado y digué ab misteri: ¿No sap, Senyoreta, que l' home de la dida es á Barcelona?

L' Adela se torná groga y preguntá: Com ho saps?

—Aquella cama-lluenta desvergonyida que vingué á esvalotar á la dida per los sis duros m' ho ha dit, afegint: Ja cal que 's previnguin los senyorets que may tindrán repós, y del Blasi ne tindrán sempre un pobre á la porta, perque es dropo y borratxo.

Jo li he preguntat si feya molts dias que era aqui 'l didot y m' ha dit que feya mes d' un mes y que diumenje anava á passejar ab sa muller.—

L' Adela quedá ansiosa, mes no digué res,

Pochs dias després lo Jesuset no s' trobá molt bé, y venint á preguntar de part de Donya Ana per lo nen, la cambrera de dita senyora demaná veurel.

Aquella cambrera era una dona viuda y ja de mitja edat. Veyent al Jesuset digué á la Adela: Me sembla, senyoreta, que aqueix nen pert molt, y que s' amagreig. Per mi la dida no te prou llet. He tingut sis fills, senyoreta, y sé lo que es criar.

L' Adela comunicá á la seva mamá las sospitas de la cambrera de donya Ana, pero donya Lola, enamorada de la dida, li digué que no cregués res. La Victoria, la cambrera de donya Ana, afegí donya Lola, es una trapassera y may ha pogut veurer á la dida. Ja ho sé jo, pero ab tot jo li preguntaré á davant teu.

—Es que, mamá, 'l didot es aqui y la dida s' ho ha callat, observá l' Adela.

Se crida á la dida y se li comunicaren las sospitas que 's tenian. La dida se posá á plorar y á cridar.

—Si tenen por que 'ls enganyi al xiquet ja me 'n aniré á casa d' aquella marquesa que 'm va tant al derrera. No cal amo per forsa ni mosso per forsa, y si m' he callat la vinguda del Blasi es que ha vingut aquí perque la Senyora Marquesa de l' Ensanxe m' ha fet dir que si jo hi anava per dida lo pendria á ell per cotxero.

Al sentir aixó Donya Lola y l' Adela se tornaren grogas, pensant que lo nen quedaria sense dida.

—Y deixariau al nen, pregunta ansiosa donya Lola?

—Ja veurá Senyora, digué la dida ab ganseria, com á casa no hi portan res, lo Blasi vingué aqui per veurer si trobava feyna, y si la Marquesa lo posés de cotxero tots menjariam y are ell se mor de gana...

—Be, be, digué espantada donya Lola: ja veurem de manera de que en Manelet emplehi al vostre marit y deixeu estar á la Marquesa.

La dida se 'n aná contenta, y donya Lola se vegé ab son gendre demanantli un lloch pera poder colocar al didot.

—Vosté creu, mamá, digué en Manelet que es veritat tot lo que diu la dida y que aqueixa marquesa del Ensanxe existeix?

—Vaya si existeix digué Donya Lola.

—Donchs deu tenir moltas ganas de volcar la tal marquesa, con-

testá lo jove, perque, segons he sentit á dir, l' home de la dida es un borratxo y á un cotxero borratxo no li fiaria jo las mevas costellas. Bá! bá! mamá, no sigui tan criatura. No cregui aixó.

Mes la sogra insistí; l' Adela també y per fi lo didot fou colocat per mosso á la casa, si be que no era bó pera res tenintlo á menjar y á dormir y essent lo que vulgarment se diu lo veritable home de la dida.

IV

Lo nen paregué que s' havia posat millor, y la dida per no tenirlo sempre lo portava á casa donya Ana, la seva avia, hont la vella cambrera lo tenia sempre. Lo més estrany era que l' infant prenia tal carinyo á la Victoria que al véurela ja se li tirava al coll y no volia anar ni ab la dida.

—Que li dona cervell de gat, deya l' Adela á la vella cambrera, que 'l nen sempre vol anar ab vosté?

Pot ser que si contestá la Victoria rient y s' emportava al nen á passejar ab no poch contento de donya Ana, á la cual lo nen també habia cobrat tant carinyo com á la Victoria.

Un dia l' Antonia estava malalta y la Carolina tingué de posarse á la cuina interinament, quan estant l' Adela ab sa mamá sentiren grans crits y vegeren venir á la dida vermella y plorant, dient: —Aquesta poca vergonya m' ha dit morta de fam. Jo no vull soportarho, senyora, me 'n vaig al instant.

—Qué succeheix? exclamá donya Lola espantada.

—Res, senyora, digué la Carolina, presentantse. Aqueixa dona que li habem apagat la fam á casa, perque pera ferli caldo li he comprat un quarto de gallina de la cuixa y no del pit l' ha llensat á sota l' aiguera. Porca, mal farta, que morirá á l' hospital...

—No ho sent senyora, no sent com me tracta? O ella, ó jo, crida la dida, si no la despatxan me 'n vaig.—

La cambrera digué: Si vostés ho volen jo me 'n aniré, pero á vos, sach de carn, vos veuré captar.

Donya Lola, tement que la dida deixés al nen, consentí en tot, y la Carolina, una noya llesta, neta y traballadora com no n' hi ha d' altre, fou sacrificada á aquella dona vagamunda.

Quan l' Adela ho contá al seu marit, aquest li digué: Que siga l'

última vegada que per la dida 's despatxa á una minyona de prendas com la Carolina. Ara ja está fet.

L' Adela baixá 'l cap y plorá per primera vegada despres de son matrimoni.

L' Antonia s' habia posat bona y s' habia pres á una altre cambrera, si be que no era de molt com la Carolina.

Estava altre vegada donya Lola ab sa filla quant se sentí de nou gran escándol á la cuyna, compareixent al cap de poch la dida y l' Antonia.

—Me 'n vaig, senyoreta; men vaig, cridá la dida. Sino se 'n vá l' Antonia jo me 'n vaig.

—No cal, senyoreta, digué la vella cuynera, ja me 'n aniré jo, perqué per no estar ab aqueixá donota me 'n aniria á presiri á Ceuta.

Lo que jo he patit per ella no 's pot dir y perqué per esmorsar li he donat dos ous ferrats, me'ls ha llensat, quan hi ha tants que no poden menjar.

—Be, qué vol ferhi, Antonia, digué donya Lola, la salut del nen es primer.

—No hi ha res que dir, contestá la cuynera, pero com he vist neixer al senyoret no me 'n aniré sens despedirme d' ell. Y la pobre dona plorant se 'n aná cap á l' escriptori.

Pochs moments després en Manelet, acompanyat de l' Antonia, comparegué.

Lo jove estava groch y tenia los ulls encesos.

—Hont es la dida digué?

—Aqui, Senyoret, contesta ella ab descaro.

—Prengueu desseguida la roba y vos y lo vostre home aneusen al botavant que ja s' han fet prou ximplerias en aqueixa casa.

—Peró y 'l nen, cridá espantada donya Lola, 'l nen se morirá de fam.

—Mentres hi hagi la mamá y la Victoria no 's morirá 'l nen si Deu ho vol.

Aqueixa dona, digué senyalant á la dida, fa mes de tres mesos que está enganyant al fillet, puig no te llet, y la Victoria al veure que 'l nen tenia gana comensá á donarli llet de vaca d' amagat de tothom y quan vegé que ja 'n prenia ho digué á la mamá, la qual ho aprobá y la ajudá. Mes com la mamá no es d' aquellas mares que 's fican allá hont no las demanan no digué res y continuá fent. Aixis s' esplica com lo nen estimava més á la mamá y á la Victoria que li donavan l'aliment que necesitava que á aqueixa dona que'l matava de fam.

—Y creu que jo me 'n aniré aixís cridá la dida? No senyor, no, que se 'm pagui lo didatge de tres mesos per cercar criatura.

—Vos habeu dit: l'Antonia ó jo, y com no volem despedir á l'Antonia se 'n aniréu vos, y suposant que teniu aquella marquesa de l' Ensanxe que pren al vostre home per cotxero, ja hi podeu anar desseguida que la tardansa es lo que mata, digué en Manelet, per que en quan al nen mentres hi hagi vaças ab banyas no tenim necesitat de las que no 'n tenen.

La dida se posá á cridar y á plorar, y acudí á la seva protectora donya Lola. Aqueixa digué al seu gendre que tornés á quedarse á la dida que ella ho volia.

Llavors en Manelet se posá á son lloch.

—Mamá, digué: quan me vaig casar ab l' Adela, me vaig casar ab ella sola. En lo casament, han de ser dos: si son tres n' hi sobra un.

—Esta bé, contestá donya Lola; jo hi so de massa.

Y prenent la mantellina, sortí roja y sofocada de casa del seu gendre per la mateixa porta que sortiren la dida y lo didot.

Lo dia següent la Carolina tornava á casa y no rigueren poch ab l' Antonia y la Victoria de la pubilla del Mas de la fam y l' Hereu de cal Rosegons, richs propietaris del terme de Puigpelat.

Cinch mesos despres d' haber sortit de casa en Manelet la dida, doná aquesta á llum á un noy, lo qual enviá á la seva terra, y se posá á criar per altri, mes sembla que no li aná tant be, puig mitj any més tart la vegeren pobre y miserable captant per Barcelona.

L' hereu de cal Rosegons fa com la seva muller; mes com te lo vici que te, sovint se 'l veu fent esses pels carrers de la ciutat, acompanyat de un regiment de canalla.

Potser se cregui exagerat lo tipo de aquella dida, pero es exacte y no es creació del autor, sino una persona de carn y ossos que encare es viva.

Si 'ls digués lo veritable nom de 'n Manelet no mancaria qui 'l conegués en Barcelona y altres punts de Catalunya.

En Manelet ha tornat á ser pare y l' Adela allissonada per donya Ana cria una nena hermosa com ella y la cria molt be.

Donya Lola ha tornat á veure á sa filla. No s' hi ha oposat son gendre, pero ab sa cara séria ha significat á sa sogre que en aquella casa no necessitan cap mestre de ceremonias. Aixis es que donya Lola á casa sa filla may més s' ha tret ni 'l sombrero ni la mantellina.

En Manelet y l' Adela son ditxosos tant com pugui serho qualsevol en aqueixa humana vida.

FRANCISCO DE P. CAPELLA.

A MOS FILLS

JOAQUIM, ROSETA Y ANTONIA.

I

Me sembla mentida
com ha pogut ser
que, la llet als llavis
y 'l cos no encar fet
brotada tan tendre
me vaja fent vell.

Ja 'ls tres, piuladissa
joyosos 'neu fent
perque, sent jo canya
me crega nohué
sentint en mas brancas
cantar los aucells.

Talment es un somni!
L' amor d' aquell temps

L' espós á la esposa
lligar ab tres mes
sense gelosias,
tristors, ni recels!

Sentir que ma vida
no esta en mi no mes,
sino mitx partida
ab qui os dá sa llet
y com trossos nostres
en vosaltres tres.

Axí 'm crech mes home,
mes brau, mes ferreny!
Quant mes brancas posa
lo roure, es mes bell,
la soca mes doble
mes grans sas arrels.

II

Quiscun de vosaltres
nostre cor te pres
ab dolsas cadenas
dintre del cor seu!
Que 'l tronch y la branca,
tot ve á se 'l metex!

Petitons encara,
vostre xerrotetx,
preguntas, respostas,
tot hermós nos es,
veure 'l cor que 's forma
y lo cos que creix.

Poncelletas tendres
que nosaltres dem,
¡si nos plau la flayra

que com nostra es!
de la flor las tintas!
son perfúm de cel!

Mirant sempre en l'ayre
sempre 'l cel veyem
á través la rexa
que vosaltres feu
y pren color vostre
y en vosaltres es.

Y un torrent de vida
va de soca á arrel,
si com sava puja
baxa en ombra fet:
si manté la sava
l' ombra be enfortex.

III

Mes ay! tal com l' arbre
sas fullas despren
quan l' hivern arriba,
també vindrá un temps
de hivern per nosaltres...
quan nos dexareu.

L' un per fer carrera,
altre casament,
per amors novellas
s' irán los aucells,
abandonant l' arbre,
dexant lo niu fet.

Soca ja arrelada
trasplantar no 's deu,
y, brancas caygudas
y lo fullam sech

que fará la soca
si sos goigs no té?

Del camp de la vida
semblarem talment
roure que s' hi dexa
pera fer son fet
com recort dels avis
y lligam dels nets.

Sens brancas, ni fullas,
ni sava, ni res,
restará una soca
vigorosa y ferm
mirant al lluny sempre
cap alli hont sereu.

IV

Pero no! en que sia.
qu' al sentir l' hivern
—l' hivern de vellesa—
emigrants aneu,
que la fulla caygue
com s' en va l' aucell,

Vindrá també un hora
de florits novells;
nova primavera
fará que torneu,
las flors á la branca,
al niu los aucells.

Vindreu, per contarnos
que lluny de sa arrel
la flor blanca posa,
borrona y florex,
l' aucell que altre branca
trobá en que niu fer.

Vindreu, y la soca
d' hont tanys vareu ser
honrareu, ja vella
portantlhi los nets,
los fills que vosaltres
d' altre lloch dureu.

Ja vella la soca
morir no sab greu,
si encara la enrondan
cantant los aucells,
si las flors que lleva
li donan encens.

ANTON M. FONT **BOTER.**

11 Mars 1889.

CLAREJA

Brilla sols l' estel del dia,
xarroteja l' aucellada,
y la brisa matisada,
brancas mou.
Van á plassa las fadrinas,
lo pagés empunya l' eyna;
que quan arriba á la feya,
trenca 'l jorn.

Plata es la rosada,
banyada pel sol;
y dols flayre escampa,
lo fresch ventijol.
Gronxan las branquetas,
dels aucells lo niu;
que ab sos cants alegran,
las voras del riu.

Tot ab goig vida recobra;
sol ixent flors tornassola;
y sa rosada aureola,
fa brillar.
Herbas, arbres y flors besa;
y ab son bes, tot s' enmiralla;
y la gent, pels camps devalla,
tot cantant.

JAUME CASAS PALLERÓL.

Qué son les glories? Mentida.
¿Qué son les ditxes? Engany.
Somnis dolços de la vida
de que 'ns despert la ferida
del fibló del desengany.

¡Ah! ditxós qui les parpelles
tanca per veure després
los ángels y les estrelles,
puig d' aquestes maravelles
no 'n despertara may més.

FRANCISCO CASAS Y AMIGÓ.